

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ІМЕНІ В.М.КОРЕЦЬКОГО

01001, Україна, м. Київ
вул. Трьохсвятительська, 4
тел. (044) 278 5155
факс (044) 278 5474
E-mail: idpnanu@gmail.com

NATIONAL
ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
KORETSKY INSTITUTE
OF STATE AND LAW

4, Trjohsvjativska st.,
01001, Kyiv, Ukraine
tel. (044) 278 5155
fax (044) 278 5474
E-mail: idpnanu@gmail.com

19.06.2023 № *126/148*

на № _____

Голові Національного агентства
із забезпечення якості вищої освіти
Андрію БУТЕНКУ
вул. Бориса Грінченка, 1,
М. Київ, 01001

**Про надання
науково-експертного висновку**

Шановний Андрію Петровичу!

Відповідно до Вашого звернення від 08.06.2023р. № 780 щодо надання науково-експертного висновку стосовно того чи може Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (далі Національне агентство) розглядати скарги/повідомлення щодо наявності у дисертаціях на здобуття ступеня доктора філософії (наукового ступеня доктора наук, кандидата наук) та/або у наукових публікаціях, в яких висвітлено наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, якщо особа добровільно відмовилась від відповідного наукового ступеня, Інститут держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України повідомляє наступне.

1. Постановою Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів» було внесено зміни до Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1197 та доповнено пунктом 50, відповідно до якого особа, яка має науковий ступінь, може добровільно відмовитися від відповідного наукового ступеня, подавши до

Національне агентство із забезпечення
якості вищої освіти
№ 687 від 19.06.2023

Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) заяву в довільній формі, засвідчену нотаріально. Протягом десяти робочих днів з дня надходження заяви МОН скасовує рішення відповідної ради та визнає диплом недійсним, про що видається наказ, який розміщується на офіційному веб-сайті МОН.

Необхідно зазначити, що раніше, до ухвалення зазначених вище змін, була лише одна підстава для скасування рішення про присудження наукового ступеня доктора (кандидата) наук – у разі встановлення фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації у захищеній докторській (кандидатській) дисертації або публікаціях, які представлялися до захисту.

Зважаючи на те, що на практиці обидві підстави можуть виникати одночасно або відбуватися в межах одного часового періоду, цілком обгрунтовано виникає потреба врегулювання послідовності дій та варіантів вирішення питання позбавлення наукового ступеню як на рівні законодавства, так і у практичній площині.

2. Слід зауважити, що на даний час, законодавством окремо регулюються порядок скасування рішення про присудження ступеня доктора філософії та порядок скасування рішення про присудження наукового ступеня доктора (кандидата) наук. Враховуючи, що у зверненні Національного агентства порушується питання в контексті наукового ступеня доктора (кандидата) наук, у нижченаведеному науково-експертному висновку буде проаналізовано питання скасування саме цього ступеню.

3. Правила і процедури присудження та позбавлення наукового ступеня доктора (кандидата) наук, в першу чергу, регулюються Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. та Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня кандидата наук, доктора наук у разі встановлення відповідно до законодавства фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти здійснюється у

порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України (ч. 7 ст. 28-1). І мова йде про встановлення фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації у захищеній докторській дисертації або публікаціях, які представлялися до захисту, встановлено (ч. 6 ст. 28-1).

Згідно з Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук особа, якій за рішенням МОН (МОНмолодьспорту, ВАК) видано диплом доктора (кандидата), може бути позбавлена відповідного ступеня (п. 38); для розгляду питання про позбавлення наукового ступеня до МОН подають звернення (скарги, заяви, клопотання), в тому числі, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти – звернення про позбавлення відповідного ступеня (п. 39) разом із супровідним листом та копією прийнятого рішення щодо виявлення в дисертації, наукових публікаціях, зарахованих за її темою, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації з результатами проведеного аналізу доказів та з посиланням на норми законодавства (п. 41).

4. Вказані вище норми свідчать, що Національне агентство має розглядати повідомлення та може встановити факт академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у вже захищеній докторській (кандидатській) дисертації або публікаціях, які представлялися до захисту і за якими є наказ МОН про затвердження рішення докторської ради та видачу диплома доктора наук на підставі рішення атестаційної колегії (п. 29). Зазначені норми Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук не передбачають можливості звернення до МОН лише з копією прийнятого рішення щодо виявлення в дисертації, наукових публікаціях, зарахованих за її темою, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації і без пропозиції позбавлення відповідного ступеня.

Відповідно, реалізація п. 50 Порядку, тобто здійснення процедури добровільної відмови від наукового ступеня та видання МОН наказу про скасування рішення відповідної ради і визнання диплома недійсним, знято можливість звернення Національного агентства до МОН про позбавлення відповідного ступеня.

5. Враховуючи, що процедура розгляду Національним агентством скарги/повідомлення про академічний плагіат, фабрикацію, фальсифікацію може тривати більше 3-х місяців, цілком імовірна ситуація, що до завершення зазначеної процедури відповідна особа звернеться до МОН з бажанням реалізувати право на добровільну відмову від наукового ступеня, процедура якої триває 10 днів. Тому, Національному агентству необхідно у своєму локальному акті – Порядку розгляду скарг/повідомлень щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, затвердженого рішенням Національного агентства від 21.02.2022р. (№ 10(15)), передбачити можливість призупинення розгляду скарги/повідомлення про академічний плагіат, фабрикацію, фальсифікацію у випадку звернення особи до МОН із заявою про добровільну відмову від наукового ступеня та зупинення розгляду скарги/повідомлення про академічний плагіат, фабрикацію, фальсифікацію у випадку завершення процедури добровільної відмови від наукового ступеня. Також Національному агентству слід ініціювати внесення змін і доповнень до Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук в частині унормування процедури добровільної відмови від наукового ступеню і її публічно-правових наслідків.

Відповідно до частини 9 статті 19 Закону України «Про вищу освіту» до повноважень Комітету з питань етики належить розгляд питань порушення академічної доброчесності і внесення відповідних подань до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Національне агентство має розглядати скарги/повідомлення щодо наявності у дисертаціях на здобуття ступеня доктора філософії (наукового ступеня доктора наук, кандидата наук) та/або наукових публікаціях, в яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації відповідно до Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1197, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44,

Порядку розгляду скарг/повідомлень щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, затвердженого рішенням Національного агентства від 21.06.2022 (протокол № 10 (15)).

Підсумовуючи вищенаведене, можна констатувати, що **відсутність унормування повноважень Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в контексті інституту добровільної відмови від наукового ступеня у Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197, унеможлиблює будь-які дії Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо звернення до МОН про позбавлення наукового ступеня особи, стосовно якої МОН вже видало наказ про скасування рішення відповідної ради та визнання відповідного диплому доктора (кандидата) наук недійсним. Відтак, порядок припинення розгляду Національним агентством звернення (скарги, заяви, клопотання) про академічний плагіат, фабрикацію, фальсифікацію у захищеній дисертації та/або наукових публікаціях, в яких висвітлені наукові результати дисертації особи, яка добровільно відмовилась від наукового ступеня, має бути врегульований Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197, та на його підставі – Порядком розгляду скарг/повідомлень щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, затвердженим рішенням Національного агентства від 21 червня 2022 року.**

Висновок підготовлений доктором юридичних наук, професором, академіком НАПрН України **Н. М. Оніщенко** та кандидатом юридичних наук, старшим науковим співробітником, член-кор. НАПрН України **В. П. Нагребельним**.

**Т.в.о. директора Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
академік НАПрН України**

Наталія ОНІЩЕНКО